

Oslo, 12.06.2020

Til: Helse- og omsorgsdepartementet

Fra: Blå Kors Norge

Innspill fra Blå Kors på Nasjonal alkoholstrategi

Blå Kors er tilfreds med at Helse- og omsorgsdepartementet inviterer til en bred innspillsrunde i arbeidet med å utarbeide en nasjonal alkoholstrategi. En effektiv nasjonal strategi er nødvendig for å realisere Norges forpliktelser i WHO's globale handlingsplan for forebygging og begrensning av ikke-smittsomme sykdommer.

Norge har hatt en vellykket alkoholpolitikk med restriktive virkemidler bygget på totalkonsumteorien og forebyggingsparadokset. Alkovett angår alle i samfunnet som drikker alkohol, og ikke bare de med åpenbare alkoholproblemer. De viktigste virkemidlene er regulering av tilgjengelighet, pris, kunnskap og tidlig innsats.

Generelt mener Blå Kors

Det må etableres en obligatorisk og standardisert merking av alkoholholdig drikke med ingrediensoversikt, næringsinnhold og helseinformasjon.

Taxfreeordningen bør avvikles både på flyplasser og ferger, sekundært sørge for at tax-free-salg overføres til Vinmonopolet.

Det nasjonale forbudet mot alkoholreklame må opprettholdes. Det er mange glidende overganger og gråsoneproblematikk inn mot for eksempel influencere, der omtalen bærer preg av reklame. Det må settes av nok ressurser til å følge opp at forbudet overholdes, samt at regelverket bør bli tydeligere.

Promillegrensen til sjøs bør være på nivå med promillegrensen på vei for å sikre liv og helse.

Forebygging

Selv om mange opplever egen alkoholbruk som uproblematisk, har alkoholen mange negative konsekvenser for enkeltpersoner og samfunn. Restriktiv alkoholpolitikk handler også om å være solidarisk med dem som sliter.

Det er billigere å forebygge enn å reparere menneskelige og økonomiske skader i ettertid. Likevel taper ofte forebyggingen i den politiske kampen. Å forebygge handler om å hindre at rusproblemer oppstår og utvikler seg. Da må det settes av nok ressurser til forebyggingsarbeid både lokalt og nasjonalt.

Bevissthet og informasjonsarbeid knyttet til alkohol og barn bør styrkes. Barn vil at voksne skal være voksne, at de skal lytte og oppføre seg slik de pleier å gjøre. Det kan være vanskelig for voksne å oppdage når det går fra å være trivelig til ubehagelig for barna.

De alkoholfrie sonene i samfunnet bør beskyttes. For eksempel er Blå Kors opptatt av at idrettsarrangementer er alkoholfrie. Det er bekymringsfullt å se at det blir tatt til orde for å åpne opp mer alkoholservering knyttet til idrettsarrangementer som retter seg mot barn og voksne. Her bør man i stedet legge til rette for gode, alkoholfrie alternativer.

Det bør slås hardere ned på sprittaxivirksomhet og salg av alkohol via sosiale medier. Og det bør være strengere straffer for de som profiterer på ulovlig alkoholsalg til mindreårige.

I arbeidslivet har det blitt økt bevissthet og mer restriktive holdninger til alkohol gjennom et godt partssamarbeid. Alkohol i arbeidslivet er i endring, flere har en annen kulturell bakgrunn og gjennom generasjonsskiftet ser man også at flere yngre har et lavere alkoholkonsum. Arbeidslivet bør legge til rette for flere alkoholfrie soner og produkter.

Barn som pårørende til personer med alkoholavhengighet

Fokus på pårørende til personer med alkohol- og rusproblemer er en mangelvare innenfor ruspolitikken. Blå Kors har en klar forventning om at dette området løftes frem i en ny nasjonal alkoholstrategi. Å vokse opp i familier med alkoholproblemer er vanskelig. Den betydelige risikoen foreldres alkoholproblemer representerer, understreker nødvendigheten av gode virksomme tiltak. Blå Kors erfarer at det er viktig at unge pårørende bør få sin hjelp av fagspesialister som også har god erfaring med rusproblematikk. Spesielt vil vi fremheve behovet for lavterskeltilbud hvor barn og unge selv kan ta kontakt uten henvisning fra lege.

Hjelpeapparatet som skal identifisere at barn og unge vokser opp i hjem med for mye alkohol, som lærere og helsestasjon, bør få styrket sin kompetanse i arbeidet med å identifisere disse utfordringene. Kunnskap om hvordan de kan skape god dialogen både med barn og foreldre gjennom gode, tilgjengelige verktøy bør styrkes.

Vi vil også påpeke betydningen av at det settes av midler til forskning, evaluering og utvikling av tiltak og tjenester for barn, unge og voksne som er pårørende, og at brukerne inkluderes i dette arbeidet.

Fra et behandlingsperspektiv ønsker Blå Kors å utdype noe mer

En avgjørende forutsetning for å realisere strategien er kunnskap om alkohol, negative helseeffekter og aktuelle tiltak for å behandle dem. Det er også viktig for å redusere stigma i samfunnet knyttet til mennesker med rusproblemer, slik at det kan være enklere å søke hjelp og ikke minst å oppdage behovet for hjelpetiltak.

Fastlegene har i denne sammenheng en svært viktig rolle. De er den profesjonen som ofte har den beste forutsetningen for å kunne oppdage hjelpebehov, samt kartlegge barn og unge som er i risiko ved å vokse opp i et hjem med rusrelaterte problemer. Fastlegen har ofte en relasjon til sine pasienter som gjør at inngangen til denne kunnskapen om pasienten er mer tilgjengelig. Det bør da gjøres systematisk og man må ta i bruk tilgjengelige kartleggingsverktøy i arbeidet

Kunnskap som forutsetning for en effektiv alkoholstrategi

Mennesker med rusrelaterte problemer har, etter vår erfaring, ofte blitt møtt med manglende kunnskap både om alkoholens faktiske skadevirkninger og hvilke tiltak og behandlingstilbud som er tilgjengelige. Det er fortsatt tabu og en rekke myter knyttet til det å ha et alkoholproblem.

Blå Kors vil påpeke at helse- og sosialpersonell har en avgjørende rolle i å forebygge og begrense problemer og skader som følge av alkohol og andre rusmidler. Det er nødvendig at utdanningen i større grad vektlegger kunnskap om rus- og avhengighet. Studentene bør erverve nødvendig kunnskap om det biologiske, psykologiske og sosiale grunnlaget for utvikling av rus- og avhengighetslidelser. De bør også tilegne seg kunnskap, holdninger og ferdigheter knyttet til relevante undersøkelses-, behandlings- og rehabiliteringsmetoder av mennesker med rus- og avhengighetsproblemer, både på kommune og spesialisthelsenivå.

Somatiske helsetjeneste og alkoholproblemer

Det er en godt dokumentert sammenheng mellom alkoholbruk og en rekke somatiske og psykiske helseproblemer. Blå Kors erfarer at pasienter som kommer til rusbehandling innenfor spesialisthelsetjenesten ofte har et mangeårig misbruk bak seg som burde vært tatt tak i på et tidligere tidspunkt.

For å kartlegge pasienters alkoholforbruk, måle promille eller langtidsforbruk av alkohol er det gode, validerte verktøy tilgjengelig. Bruk av slike verktøy er av stor betydning for å kunne identifisere helseskadelig bruk av alkohol. Etter vår erfaring er imidlertid ikke slike enkle virkemidler, med stor betydning for pasientens tilfriskningsprosess, tilgjengelig og i systematisk bruk i de fleste somatiske avdelinger. Blå Kors mener det må settes av tid til kompetansebygging for systematisk å ta disse verktøyene i bruk.

Den viktigste barrieren for å identifisere og hjelpe pasienter til å redusere eller stoppe pågående uheldig alkoholkonsum er manglende kompetanse. Det er bare et fåtall av helseforetakene som sier at de har etablert systemer og modeller i tråd med oppdragsdokumentet. Blå Kors mener det er essensielt at kompetansen på avhengighet må økes i somatiske avdelinger, slik at disse pasientene kan få rett behandling, også for sin primærdiagnose.

Prevensjon og fritak for egenandel hos fertile kvinner med alkoholavhengighet

Blå Kors mener at alle fertile kvinner med en rusavhengighet eller medisinerings som kan skade fosteret under svangerskap skal få informasjon og tilbud om langtidsvirkende prevensjon. Prevensjon og fritak for egenandelen ved undersøkelse bør være gratis for kvinner i behandling for alkoholavhengighet.

Oljefondet ut av alkoholindustrien

Det er problematisk at Norge gjennom Statens Pensjonsfond Utland (SPU) har investert nesten 90 milliarder kroner i alkoholprodusenter globalt. Investeringene er ikke forenlige med de politiske mål for global helse som Norge arbeider for å fremme, og bør stanses.